

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Факультет гідрометеорології і екології

Кафедра екології та охорони довкілля

Силабус курсу
«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ»
(вибірковий)

Рівень вищої освіти:	Другий (магістерський)
Галузь знань:	Е Природничі науки, математика та статистика
Спеціальність:	Е2 Екологія
Освітньо-наукова програма:	Екологія та охорона навколишнього середовища
Обсяг:	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Семестр, рік:	II семестр, 1 рік навчання
Дні, час, місце:	вул. Львівська, 15, НЛК № 2, за розкладом
Викладач:	Романчук Марина Євгенівна, кандидат географічних наук, доцент кафедри екології та охорони довкілля
Контактний тел.:	+38(050)391-69-37
E-mail:	marinaroman4uk@gmail.com
Робоче місце:	вул. Львівська, 15, НЛК № 2, кафедра екології та охорони довкілля, каб. 415
Консультації:	вул. Львівська, 15, НЛК № 2, каб. 415 щотижнево за розкладом

Комунікація

Комунікація зі студентами буде здійснюватися очно в університеті та через вказані адреси електронної пошти

Анотація курсу

Предмет вивчення дисципліни – теоретичні засади, методи, правові механізми та практичні заходи, спрямовані на захист життя і здоров'я людини, а також довкілля від негативного впливу антропогенних чи природних факторів.

Мета курсу – вивчення теоретичних і практичних аспектів організації природоохоронної діяльності і проведення екологічної політики, суспільно-виробничої діяльності, спрямованої на задоволення потреб суспільства у якісному стану довкілля, на підвищення ефективності експлуатації природних ресурсів і умов на основі ефективної екологічної політики, формування знань про класифікацію об'єктів екологічної небезпеки; ідентифікацію потенційно небезпечних об'єктів та об'єктів підвищеної небезпеки; державний нагляд та контроль у сфері екологічної безпеки; локалізацію та ліквідацію аварійних

ситуацій та аварій; економічний механізм регулювання та запобігання надзвичайних ситуацій; законодавчо-нормативну базу екологічної безпеки.

Завдання дисципліни: засвоєння теоретичних, нормативно-правових та методичних положень з питань екологічної безпеки; вивчення основ моніторингу та прогнозування надзвичайних ситуацій, напрямів зниження ризику їх виникнення та оцінку можливих наслідків.

Очікувані результати. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

- *знати:* основні задачі екологічної політики, принципи проведення природоохоронної діяльності у різних країнах, основні підходи до рішення соціально-економіко-екологічних проблем на базі ефективної екологічної політики, основні Закони та Постанови України з питань екологічної безпеки; положення про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного походження, методи захисту у сфері діяльності людей;
- *вміти:* застосувати знання у галузі екологічної політики при виконанні досліджень у сфері екології та охорони довкілля, розробці заходів по оптимізації природокористування на основі сучасних уявлень у сфері екологічної політики у розвинених країнах, виконувати ідентифікацію об'єктів екологічної небезпеки, аналізувати джерела небезпеки, визначати види небезпек, встановлювати максимально можливі рівні надзвичайних ситуацій, розробляти заходи щодо зниження можливих наслідків надзвичайних ситуацій.

Опис курсу

Форми і методи навчання

Курс для денної форми навчання буде викладений у формі лекцій (16 год.) та семінарських занять (14 год.), організації самостійної роботи студентів (60 год.), до якої входить також виконання індивідуального домашнього завдання. Для заочної форми навчання курс буде наданий у формі лекцій (6 год.) та семінарських занять (4 год.), організації самостійної роботи студентів (80 год.), до якої входить виконання індивідуального домашнього завдання.

При вивченні навчальної дисципліни «Забезпечення екологічної безпеки» застосовуються словесний, наочний, практичний методи навчання: читання лекції, пояснення, робота з навчальною літературою, індивідуальні консультації.

Словесні та наочні методи навчання – це лекційні заняття, опитування, консультування, мультимедійні презентації.

Практичні методи – це робота за темами індивідуальних домашніх завдань, їх захист на семінарських заняттях, обговорення практичного застосування теоретичного матеріалу.

Колективне опрацювання завдань – колективне обговорення результатів вивчення лекційного матеріалу, обговорення і дискусії щодо проблемних питань та результатів самостійної роботи.

Для розв'язання навчально-професійних завдань навчальної дисципліни застосовано комплексний підхід до діяльності у процесі навчання. Використовуються класичні дидактичні методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності (лекція-пояснення, бесіда, контроль, самоконтроль, взаємоконтроль і т.п.)

Основні форми (методи) проведення занять – це різні типи лекцій, а також семінарські заняття – теоретичне обговорення питань, дискусія, співбесіда, презентація індивідуального домашнього завдання.

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретично-методологічні аспекти формування екологічної політики. Формування інституційної системи забезпечення екологічної політики. Контроль і функціонування систем екологічної безпеки

Тема 1. Державна екологічна політика. Визначення терміну екологічна політика. Особливості реалізації та розробки екологічної політики в розвинених країнах. Виконавчі та законодавчі функції органів управління природоохоронною діяльністю. Органіграма Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України. Законодавче регулювання доступу громадськості до екологічної інформації та участі у процесах підготовки й прийняття екологічних рішень. Стратегічні плани дій в екологічній політиці до 2030р. Сучасний стан нормативно-законодавчої бази України в галузі природного середовища і використання природних ресурсів. Закони екології

Тема 2. Нормативна база екологічної безпеки. Основні поняття і визначення. Перелік основних нормативно-правових актів у сфері забезпечення екологічної безпеки та поводження з відходами. Поняття та види загроз в національній безпеці України в екологічній сфері.

Тема 3. Аналіз функціонування систем екологічної безпеки. Поняття системи екологічної безпеки. Завдання системи екологічної безпеки. Загальні положення концепції екологічної небезпеки. Національні інтереси України в сфері екологічної безпеки.

Тема 4. Облік та звітність в екологічній безпеці. Кадастровий облік. Фінансовий екологічний облік на підприємстві. Екологічна паспортизація. Порядок паспортизації та обліку об'єктів підвищеної небезпеки.

Змістовий модуль 2. Регламентація діяльності в сфері екологічної безпеки.

Державні санкції в сфері екологічної безпеки

Тема 5. Ідентифікація джерел екологічної небезпеки. Основні поняття про об'єкти екологічної небезпеки. Порядок ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки та ведення їх обліку. Загальні ознаки надзвичайних ситуацій. Класифікація НС. Підготовка документів за результатами ідентифікації ОПН.

Тема 6. Локалізація та ліквідація аварійних ситуацій і аварій. Вимоги до складання оперативної частини ліквідації аварійних ситуацій і

аварій (ПЛЛА) для аварій на рівнях "А" і "Б". Основні способи локалізації хмар аварійно-хімічних небезпечних речовин (АНХР)

Тема 7. Юридична відповідальність за правопорушення в галузі екологічної безпеки. Адміністративна, кримінальна, цивільно-правова відповідальність

Тема 8. Механізм забезпечення екологічної безпеки в Україні.

Поняття про механізм забезпечення екологічної безпеки. Екологічна безпека України в умовах воєнного стану. Екологічне страхування

Перелік рекомендованої літератури

Основна

1. Шмандій В.М., Клименко М.О., Голік Ю.С., Прищепа А.М., Бахарєв В.С., Харламова О.В. Екологічна безпека. Підручник /В.М. Шмандій, М.О. Клименко, Ю.С. Голік, А.М. Прищепа, В.С. Бахарєв О.В. Харламова. Херсон: Олді-плюс, 2024. 337 с.

2. Пахомі С.К. Дотримання зобов'язань Україною у сфері забезпечення екологічної безпеки. Том 34 (73) № 6 2023. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. С.129-133 URL:https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/6_2023/21.pdf

3. Ковтун О. М. Законодавство щодо забезпечення екологічної безпеки в Україні: сучасний стан, проблеми, напрями реформування. Нове українське право, Вип. 3, 2025, С.119-125. URL: <https://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/793/727>

4. Перелік основних нормативно-правових актів у сфері забезпечення екологічної безпеки та поводження з відходами. URL: <https://deplv.gov.ua/normatyvna-baza/#top>

5. Перелік міжнародних нормативно-правових актів. URL: <https://deplv.gov.ua/perelik-mizhnarodnyh-normatyvno-prav/>

6. Постанова Верховної Ради України. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. (Документ 188/98-ВР, поточна редакція — Прийняття від 05.03.1998) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188/98-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Указ Президента України «Про внесення змін до Стратегії національної безпеки України». (Документ 16/2025, чинний, поточна редакція — Прийняття від 06.01.2025) URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/2025#Text>

8. Турченко О.Г. Стратегія національної безпеки як основа для формування механізму реалізації національних інтересів. Академічні візії. Вип. 50/2025 Секція: (Право) Articles URL:<https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/download/2663/2514>

9. План заходів з реалізації у 2024-2027 роках [Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року](#). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1091-2024-%D1%80#Text>

10. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
11. Закон України Про національну безпеку України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241). (Редакція від 24.01.2026, підстава - [4603-IX](#)) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
12. Органіграма Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства. URL: <https://me.gov.ua/documents/detail/311616a7-fdef-4076-84ff-5d66eed1ea9?lang=uk-ua&title=organigramaministerstva2023>
13. Деякі питання ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки (від 13 вересня 2022 р. № 1030) (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 690 від 07.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1030-2022-%D0%BF#Text>
14. Про об'єкти підвищеної небезпеки (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 15, ст.73). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1030-2022-%D0%BF#Text>
15. Сокол М.В. Богданова А.О. Забезпечення екологічної безпеки В Україні в умовах воєнного стану. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право. Том 36 (75) № 1 2025. С.42-47
16. Співак М. В. Стратегії національної безпеки України: порівняльний аналіз. С.1049-1056. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6350/13386-1?inline=1>
17. Про національну безпеку України. Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 20.04.26)
18. Гнатишин Микола. Механізми реалізації державної безпекової політики у контексті стратегії національної безпеки України. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія. Випуск 19, 2024. С.49-57. URL: <https://journals.pnu.if.ua/index.php/politology/article/view/180/176>
19. Стратегія національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
20. Закон України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 16, ст.70). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

Додаткова

1. Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України від Указом Президента України [від 14 вересня 2020 року № 392/2020](#) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-20#Text>
2. Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації (Із

змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1796 від 31.12.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024-%D1%80#Text>

3. Проект Закону України від 07.08.2018 № 9015 (Одержаний ВР України)

4. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=332>

5. Стан виконання у 2024 році плану заходів з реалізації у 2024-2027 роках Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.11.2025 № 1091-р. URL: <https://www.msp.gov.ua/legislation/regulatory-framework/regulatory-framework-88>

6. Червона книга України. Тваринний світ. Список міжнародних конвенцій. URL: <https://redbook.land.kiev.ua/575.php>

7. Боголюбов В.М. та ін. Стратегія сталого розвитку: Підручник / [В.М.Боголюбов, М.О. Клименко, Мельник Л.Г., О.О. Ракоїд]. За редакцією професора В.М.Боголюбова К: ВЦНУБІПУ, 2018. 446 с.

8. Наказ Про затвердження Положення про штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та Видів оперативно-технічної і звітної документації штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації (від 26.12.2014 № 1406). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-15#Text>

9. Національний класифікатор України класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010. (прийнято та надано чинності Наказ Держспоживстандарту України 11.10.2010 № 457). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10#Text>

10. Наказ Про затвердження Методики прогнозування наслідків виливу (викиду) небезпечних хімічних речовин під час аварій на хімічно небезпечних об'єктах і транспорті (від 29.11.2019 № 1000) (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 травня 2020 р. за № 440/34723). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0440-20#Text>

11. Наказ Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій (від 06.08.2018 № 658). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-18#Text>

12. Система законодавства ЄС у сфері охорони довкілля, її основні відмінності від екологічного законодавства України. URL: <https://internews.ua/storage/app/media/rang/Materials/2024/EU/EUEcology1.pdf>. 57 с.

13. Ілляшенко І. О. Потенційно небезпечні об'єкти як джерела екологічної небезпеки. Електронний журнал «Ефективна економіка». ТОВ «ДКС-центр». № 12, 2012. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1645>

14. Яцик А.В. Екологічна безпека в Україні. Київ: Генеза, 2001. 216 с.

15. Державна політика у сфері екологічної безпеки: курс лекцій для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «магістр». / Укладач Ю.Г. Батир, І.М. Лопатченко. Харків: НУЦЗУ, 2019. 60 с.

URL: <http://fubn.nuczu.edu.ua/nnvc/images/topmenu/kafedry/kafedra-publichnoho-administruvannia-u-sferi-tsyvilnoho-zakhystu/Lekcii/lk15.pdf>

16. Шмандій В.М., Клименко М.О., Голік Ю.С., Прищеп А.М., Бахарев В.С., Харламова О.В. Екологічна безпека. Підручник. Херсон: Олді-плюс, 2012. 339 с. URL: <https://studfile.net/preview/11552486/>

17. Жулавський А. Ю. Механізм забезпечення екологічної безпеки / А. Ю. Жулавський, В. П. Гордієнко. Вісник Сумського державного університету. Серія : Економіка. 2016. № 1. С. 7-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2016_1_3

Оцінювання

Методи поточного контролю: здійснюється шляхом написання модулів за лекційним матеріалом та опитування під час семінарських занять і захисту індивідуального домашнього завдання.

Підсумковий контроль: залік.

Курс розподілений на 2 змістові модулі. За кожним модулем виконуються тестові контрольні роботи (кожна оцінюється максимум у 20 балів), проводиться опитування на семінарських заняттях і захист індивідуального домашнього завдання. Максимальна сума балів, яку може отримати студент за результатами опитування (48 балів) і захисту домашньої роботи (12 балів), складає 60 балів. Загальна максимальна сума балів по курсу складає 100 балів.

Проведення контролю результатів навчання здобувачів відбувається відповідно до Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти Одеського національного університету імені І.І. Мечникова URL: https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/poloz-org-kontrol_2022.pdf.

Самостійна робота студентів: до самостійної роботи відносяться підготовка до лекцій і семінарських занять; виконання індивідуального домашнього завдання за наданою темою. Контроль здійснюється під час проведення лекційних і семінарських занять.

Політика курсу

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Слід дотримуватися запропонованих у розкладі термінів складання сесії; перескладання відбувається відповідно до «Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти ОНУ імені І.І. Мечникова» (http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/poloz-org-kontrol_2022.pdf).

Політика щодо академічної доброчесності: Регламентується Кодексом академічної доброчесності учасників освітнього процесу ОНУ імені І.І. Мечникова, Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців ОНУ імені І.І. Мечникова

(<http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official-documents>).

Політика щодо відвідування та запізень: Відвідування занять є обов'язковим. В окремих випадках навчання може відбуватись он-лайн з використанням дистанційних технологій. Відпрацювання пропущених занять має бути регулярним за домовленістю з викладачем у години консультацій. Порядок та умови навчання регламентуються «Положенням про організацію освітнього процесу в ОНУ імені І.І. Мечникова» (<https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/poloz-org-osvit-process2022.pdf>).